

PAMÁTKY

ARCHAEOLOGICKÉ A MÍSTOPISNÉ.

Organ Archaeologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaeologického sboru Musea království Českého.

Redaktor:

Dr. Josef Lad. Píč.

Díl XIX. Ročník 1900—1901.

K dílu tomu přispěli pp.:

Dr. K. V. Adámek, Theodor Antl, Fr. Bareš, Fr. A. Borovský, Boh. Čermák, Klim. Čermák, Václav Diviš-Čistecký ze Šerlingů, L. Domečka, L. Fährnich, Jan Felcman, Hynek Gross, Jan Hellich, J. Honza, Dr. Karel Hostaš, J. K. Hraše, Jindř. Klecanda, J. Kořan, Karel Labler, Em. Leminger, Fr. Lipka, Ed. Malý, Fr. Mareš, Em. Neumann, Dr. V. Nováček, Dr. J. L. Píč, Dr. Ant. Podlaha, Jan N. Ráž, Jindřich Rychlý, Jos. Siblík, Jos. Smolík, J. Soukup, Bed. Vil. Spiess, C. Straka, Ed. Šittler, B. Šlampa, L. Šnajdr, Z. Winter, Dr. Jos. Zahradník, Jos. Zeman.

V PRAZE.

Nákladem Archaeologické komise při České Akademii císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění
a Archaeologického sboru Musea království Českého.

V komisi knihkupectví Fr. Řivnáče v Praze.

1902.

lených bylo celkem málo a tělo spálené náleželo, jak vykazovaly některé kousky kostí, osobě velice malé, snad jen dítěti. Při rozebírání kostí nalezen úlomek spáleného, kostěného knoflíku bez direk, avšak na obvodu provedena drážka, která sloužila bezpochyby k lepšímu připevnění knoflíku.

Při dalším zkoumání odkryté plochy nalezeno mezi vrstvou kamenatou ještě pět žárových hrobů, které byly ještě shrnuty na menší prostranství a takřka na sebe narážely. Veškeré tyto další žárové hroby byly uloženy do prosté země bez popelnic a kamením obloženy. V hrobech samých nalezeno ještě několik kostěných knoflíků různé velikosti, co do formy stejných jak na hoře uvedeno.

Ač dosti velké prostranství naleziště ve výměru alespoň 30—40 m² bylo odkryto, nenalezeno dalších hrobů; vrstva kamenná vymizela a při badání dalším nejevily se nikde známky nějakých pohřebišť. Badání v Obrnicích jsem následkem uvedené okolnosti jakož i vzhledem k nastalým mrazům ukončil. Není však vyloučena možnost, že při další odkopávce, ve které se letos bude pokračovati, se opět uhoří na žárové hroby.

Úvaha.

Nález Obrnický jest pro naše domácí studium archaeologické tím důležitý, že máme zde poprvé určitý případ, že meč bronzový nalezen byl u kostry a tedy že byl dán nebožtíkovi do hrobu. Až dosud byly u nás nálezy mečů více méně nahodilé. Tak nalezen meč podobný pod Melníkem v Labi, u Stodůlek v okrese Smíchovském, u Paseky blíže Písku a v Tachlovicích v okrese Smíchovském atd., ale vždy bez kostry. Pokud mně známo, uvádí se, že meč s bronzovým jílcem, uherskou sekyrkou, nalézající se v majetku musea třebenického, nalezen

byl při kostře skrčené, ač k tomu nemáme úplného, hodnověrného dokladu.

Meče bronzové nejvíce bez bronzových jílců nalezeny u nás v Čechách na pohřebištích mohylových. Tak hlavně v mohylách jihočeských, v mohylách v háji roztockém jakož i na severu Čech v Maškovcích, v Lito-měřicku, v Bohušovicích u Terezína a v mohylách doberských. Veškeré tři uvedené jehlice jakož i náramek dlužno posunouti do periody našich jihočeských mohyl, ač jehlice č. 4 u nás se velmi často vyskytuje v hrobech se skrčenými kostrami. Z celého inventáře hrobového jest vidno, že kultura našich jihočeských mohyl zasahovala ve výstřelkách až na sever, a proto není vyloučena možnost, že mezi mohylami doberskými a nálezem obrnickým opět na některé této prostře naší vlasti vyskytne se novým nálezem jakási spojitost. Co do periody dlužno říci, že hrobový nález obrnický patří do mladší doby bronzové. Hroby žárové vykazují velmi málo inventáře, z kterého by se dalo blíže souditi na dobu. Zde schází keramika úplně a z milodarů jediný předmět, knoflík s drážkou, musí nám podati zprávu, do které periody tyto hroby vřaditi dlužno.

Kostěné knoflíky s drážkou na obvodu nalézáme v našich musejních sbírkách ze sbírek dra. Bergra nalezených na hradišti Stradonickém u Berouna. Tyto knoflíky, ač větší, jsou téže formy. Kostěné knoflíky bez drážky více polokoulovité byly nalezeny na Třebické u Dobřichova. Ač u těchto knoflíků není drážky, přece můžeme tvrditi, že upotřebení bylo stejné a že byly připevněny stejným způsobem na šat. Nechybím tudíž, když nalezené knoflíky a tím i hroby žárové vřadím do doby římské, as do první polovice prvního století po Kristu. Že uložení zbytků spálených těl dělo se pouze do prosté země, nemůže nás překvapiti, neb podobných případů z tohoto období máme více nejen u nás, ale i v zahraničních zemích.

Hradiště Zkamenělý zámek u Hlinska.

Napsal JUDr. Karel Václav Adámek.

(S 8 vyobrazeními a 1 plánkem.)

Jihovýchodní část okresu hlineckého náleží k nejma-lebnějšímu partiím českomoravského pohoří. V této krajině, „in metis ipsis“, jak kronikář žďárský píše, „ubi conveniunt sibi terre: arta Moravia, lata Bohemia, sed tamen ambe sunt domini terre, quicunque est rex Bohemorum“, strmí památné Perničky, na jejichž temenech jsou obětní kameny. Asi 1/4 hodiny opodál těchto skal zdvihá se táhlý vrch, částečně lesem smrkovým a bukovým porostlý. Na temeni tohoto vrchu, 762 metry vysokého, rozkládá se prostranné, dvojím příkopem obehnané hradiště *Zkamenělý zámek*.

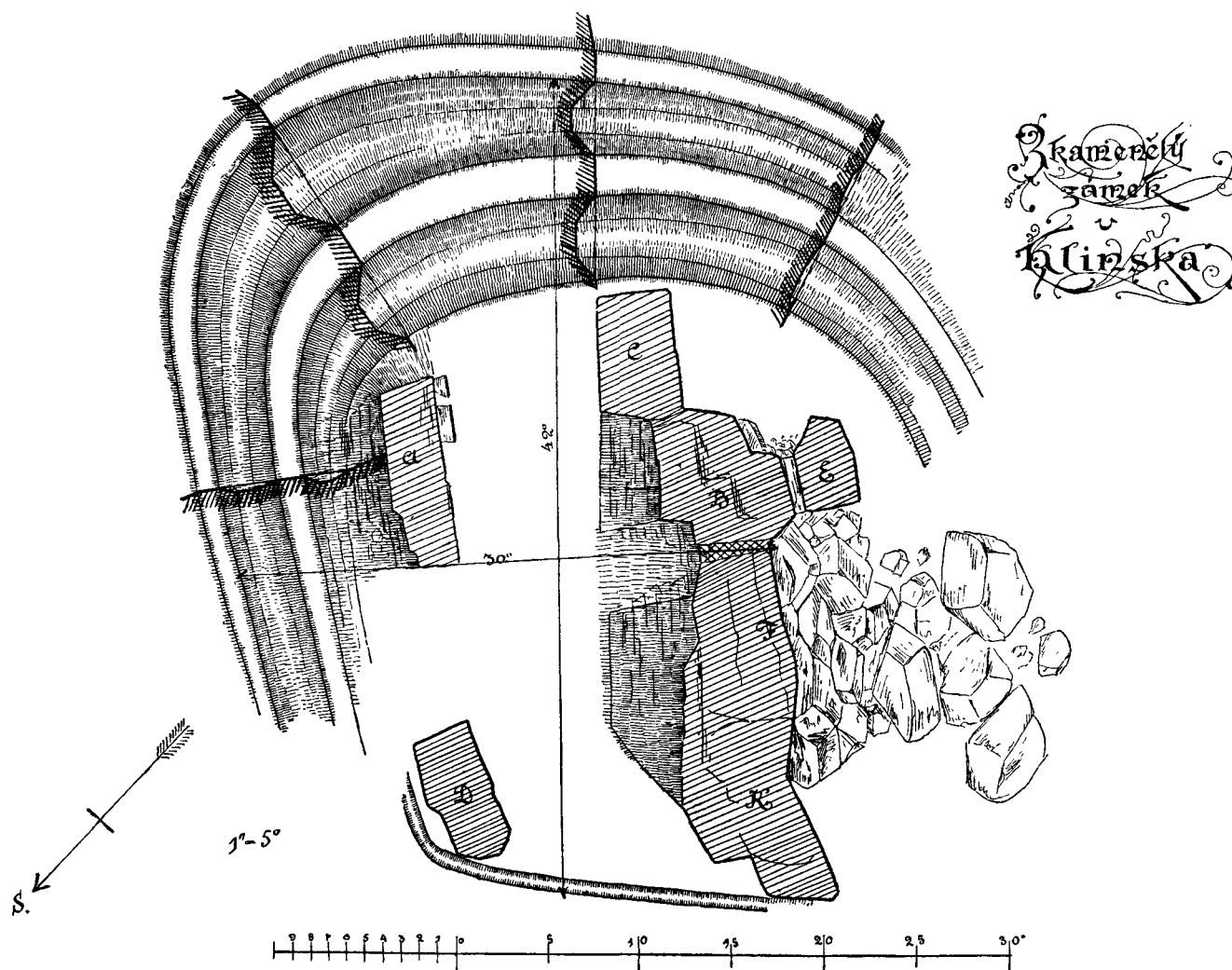
Již, když byly objeveny obětní kameny na Perničkách, bylo vysloveno mínění, že v bezprostředním sousedství bude asi lze nalézt stopy po dávných obyvatelích této krajiny. Domněnka tato se osvědčila a potvrdila výsledkem prací výzkumných na Zkamenělém zámku.

Nežli počnu o nich jednati, jest záhodno, bych tu nejprve položil některé místopisné zprávy o tomto hradišti.

Schaller (v Topografii XI. 176) se zmiňuje, že jest u vsi Karlšteina rozvalený zámek Starý Karlstein. Sommer (v Königreich Böhmen V. 253) domnívá se, že tato skalni

skupina, jež rozkládá se 25 minut jihovýchodně od vsky Karlšteina,¹⁾ bývala útočištěm obyvatelstva v dobách válečných, Orth a Sládek (v Slovníku str. 256) opakují Sommero a Brychtovo (z Památek I. 174) mínění, zmiňující se o pověsti, že Starý Karlštejn byl úkrytem okolního lidu v 30leté válce před loupežnými Švédy. Fr. Zákřejs ohledal Zkamenělý zámek v letech 1860tých (viz v Hlasech z roku 1869 číslo 15. a v Památkách archaeologických a místo-

Zkamenělý zámek za hradiště, jako i Vocel (tamtéž VIII. 325), jenž ovšem mylně poznamenává, že na tomto hradišti vypínají se na způsob pilířů skály, kterýchžto, jak se zdá (?), co sloupů ku zdělání budovy neb síně nějaké uprostřed hradiště bylo upotřebeno. Správně Karel Adámek (v Památkách IX. 250 a v Chrudimsku str. 4.) řadí Zkamenělý zámek mezi hradiště. Aug. Sedláček (v Hradech a zámcích I. 93) klade, že dobře jest tu znáti, že tu stála

Ubr. 1. Plán hradiště Zkamenělého zámku u Hlinska.

pisných VIII. 463), dal v příkopě i na náspech kopati, by se přesvědčil, nejsou-li tu stopy staveb, avšak nijakých zdi ani starožitností nenalezl. Správně v Památkách pokládal

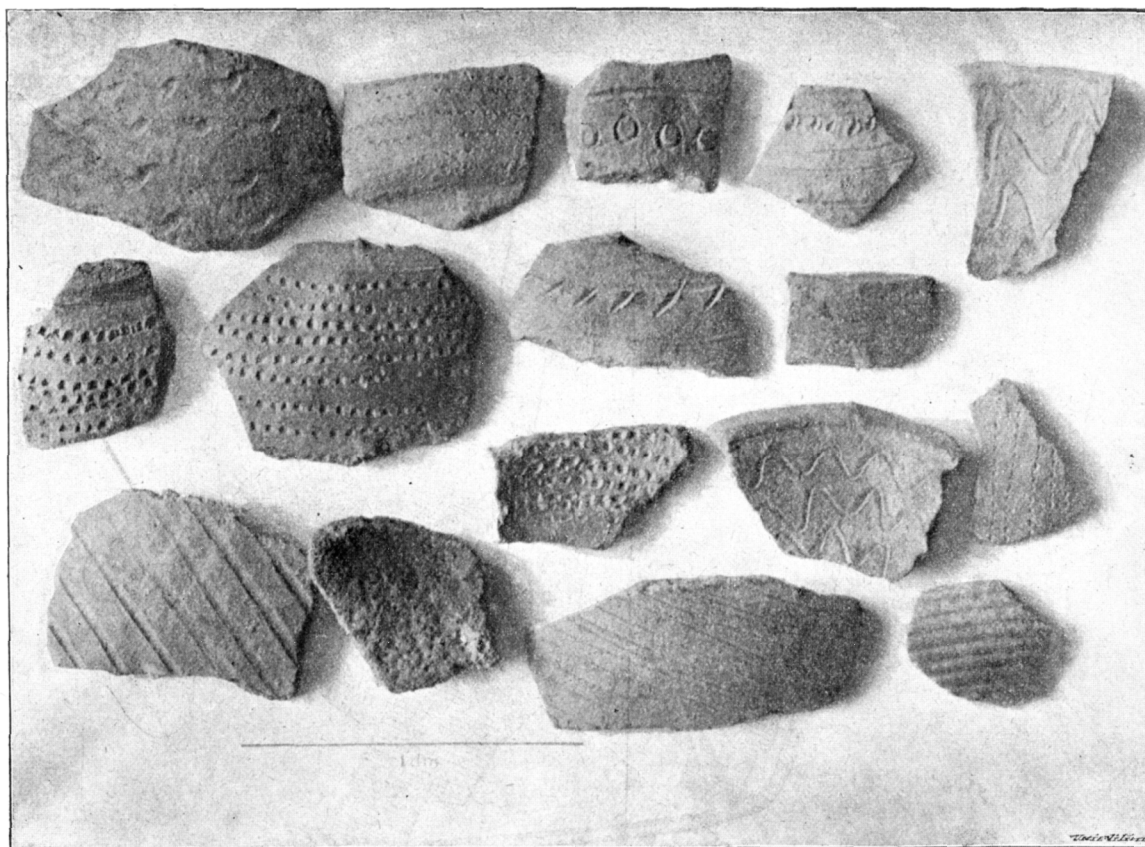
¹⁾ Ves *Karlštejn* (Palaockého Popis str. 182) jest 3 hodiny jihovýchodně od Hlinska na návrší 774 metrů vysokém nad Svratkou mezi Křižánkami a Svratouchem v zákoutí lesním. Karlštejn byl založen roku 1776 Filipem hr. Kinským, náleží ku kastrální a politické obci Svratouchu. Evangelici jsou tamtéž přiděleni, katolíci jsou přifařeni do Svratky. Školní obcí jest Svratka. Na sklonku XVIII. věku měl Karlštejn jen 6 čísel (viz Schallera Totografií XI. 176), dle Josefského katastru bylo tu

kromě zámku a myslivny panské jen 5 chalup, r. 1800 v sedmi čísech 21 mužů, 24 žen, dle Sommera (Königreich Böhmen V. 253) 51 obyvatelů v 7 čísech, roku 1869 bylo 7 čísel s 40 obyv. (14 mužů, 26 žen), r. 1880 bylo 48 obyv. (22 mužů a 26 žen, 39 katolíků a 9 evangelíků), r. 1890 v 6 čísech 52 obyv. (27 mužů a 25 žen, 28 katolíků a 24 evangelíků). Při zámku druhdy loveckém jest kaple sv. Jiljí. U Karlštejna bývala obora. Jihovýchodně od Karlštejna jest ještě v okrese hlíneckém hradiště Zkamenělý zámek, jež v mapě k I. dílu Sedláčkových Hradů a zámků omylně vkresleno do okresu poličského. V některých jiných mapách (na př. Snajdra a j.) pohřešujeme toto i jiná hradiště východočeská, též v mapě hradišť v XIV. dílu „Památek archaeologických a místopisných“, kdež též jest hradiště u vsi

tvrz, což ovšem nejnověji vyvrátil dr. J. Woldřich (v II. zprávě Společnosti přátel starožitností českých).

Hradiště Zkamenělý zámek jest obtočeno dvojím příkopem, jenž jest na východní straně nejširším a též proti jihu a severovýchodu dosud znatelným. Na severozápadě jest příkop zavalen spoustou balvanů. Hradiště měří od severu k jihu 85 až 90 metrů, od východu k západu 70 metrů. V západní části jeho prostory strmí skupina vysokých rozervaných skal, jež dostupuje svou nejsevernější částí „Zkamenělou věží“ výšky největší. Na jihovýchodní straně jest menší skupina skalní, při její východní stěně se vine vnitřní příkop, jenž se svažuje na sever a dále

Práce na tomto hradišti zabývali poslanec Karel Adámek a pisatel této stati v srpnu roku 1887 i pokračovali ještě po několik dnů září téhož roku a pak o prázdninách roku 1889 a 1890. Práce na hradišti byla značně obtížná. Nemalá část prostoru hradištní jest zaujata skalami nebo zavalena spoustou balvanů, jež se skal tu se nakupily. Na odstranění těchto balvanů nebylo lze pomysleti již z té příčiny, že by bylo bývalo nezbytno dříve veliké balvany rozštílet; a to nebylo lze bez značného nebezpečí pro dělníky podniknouti, neboť převísle balvany na některých místech skal hrozily sesutím. Dále nemálo vadilo, že hradiště bylo v lese, jenž v té době i v hradiště samo jednotlivými stromy zasahoval.

Obr. 2. Střepy nádob ze Zkamenělého zámku u Hlinska.

okolo severovýchodní strany malé osamělé skalky se obtáčí a ji do hradiště zabírá. Terrain má spád značný od jihu k severu a k severozápadu. Vzestup na kopec k valům jest nejprůhodnější od silnice cikánecké, od níž odbočuje na levo ku Zkamenělému zámku lesní cesta.

Zkamenělému zámku říká se někdy také Starý Karlštejn, ale tento název není původní, ani správný, ani starý. Hradiště bylo tak přezváno po nedaleké vesničce Karlštejnu, kterouž teprv r. 1776 založili. Lid nazývá hradiště Zkamenělým zámkem.

Hradiště (u Nasavrch) vynecháno a k Nasavrchům omylem připojeno. Ostatně viz Časopis musea království Českého 1892 (mou rozpravu o Vratislavsku).

Nieméně zbývala ještě značná prostora na hradišti, na níž bylo lze pracovati.

Nejprve bylo v této prostora na zkoušku kopáno při skále A, k níž na straně do hradiště přiléhají sklonmo dva veliké ploché balvany, jež tvoří úkryt zvýší člověka. O nich Fr. Zakrejs se domníval, že byly zde schválně příklopy, i soudil tak snad proto, že sklon skály této jest na stranu opačnou, totiž nad příkop. Pod touto skalou jest rozsedlina, jíž stěží lze se protlačit. Do ní voda dešťová splavila s trochou hlíny různé zlomky nádob z hořejší části prostoru hradištní. Na vrcholu této skalky, porostlém kři malinovými a borůvkám, nic jsme nenalezli, za to však od této skály směrem do hradiště nacházeli jsme četné stře-

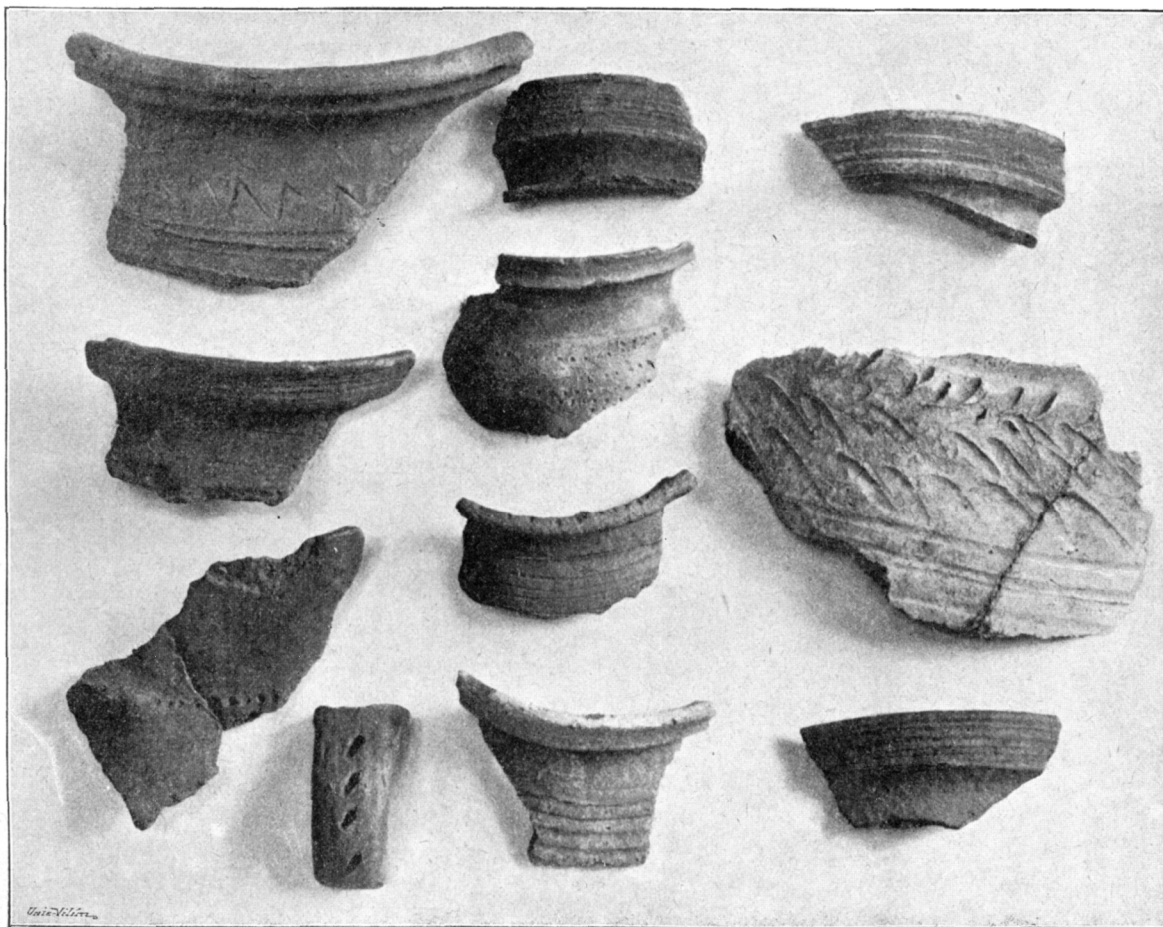
piny nádob, mezi nimi i několik zlomků kadlubů hliněných, při skále samé pak různé kosti zvířecí.

Mezi skalou *A* a skalou *C* býval patrně podél vnitřní strany příkopu také násep, jenž byl z větší části splaven, tak že jen málo nad ostatní terrain vyniká, anebo byl při pracích lesních rozvezen do příkopů, jež při dolejší části hradiště se kolem skály *D* vinuly. Na vrcholu této skály *D*, jež jest ze všech nejnižší, udržela se dost silná vrstva hlíny, v níž objevily se mnohé střepiny, jež jeví stopy žaru, a též několik přepálených, struskovitých, porovitých zlomků.

ního prostoru, nad níž strmí příkrými stěnami skály *B*, *F* a *K*, jest zavalena balvany a kamením.

Při skále *B* anebo kol dolní stěny skály *K* lze přestoupiti do větší prostoty hradiště, z níž jsme vyšli.

Mezi skalami *B*, *C* a *E* jest sice také nakupeno mnoho kamení, nicméně práce v tomto zákoutí nebyla s valnými obtížemi spojena, i mohlo se kopati též při samé skále *B*, u níž se zejména vyskytaly šipy. Buď s temen skalních splavila je voda dešťová nebo snad v boji, jenž se tu za dávných dob strhl, odrážely se od skal, neboť jsme je na-

Obr. 3. Okraje a ucha nádob ze Zkamenělého zámku.

Naproti těmto skalám *A* a *D* vystupují příkrým, nicméně schůdným svahem skály *F* a *B* mezi skalou *K* a skalami *C* a *E*. Vrchol skály *C* jest nedostupný. Přístup na temeno skály *K* jest velice obtížný. Tato skála jest nejvyšší.

Mezi skalou *C* a skalou *B* se přechází do menší části prostoru hradištního, jenž jest ohraničen jednak příkopy, jednak skalami *B*, *C* a *E*. Odtud jest pouze skála *E* dostupná, i jest oddělena od skály *B* úzkým průsmykem, jímž lze přejít do třetí části hradiště. Příkopy vinou se od skály *A* těsně při skále *C* ke skále *E*, za níž jsou již téměř zcela zavaleny balvany a kamením. Též třetí část hradiště-

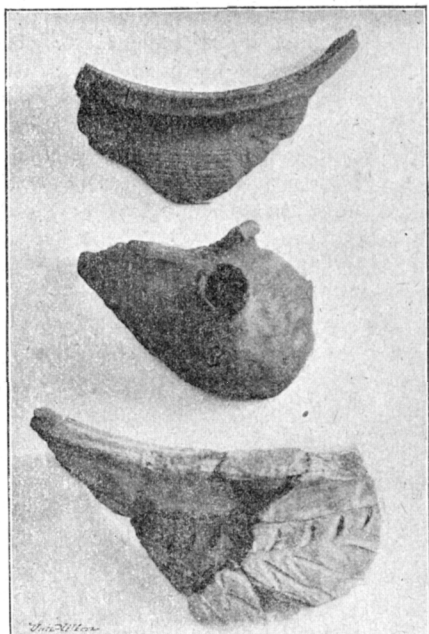
cházeli hlavně zvláště přímo pod skalou *B* a též roztroušeně při jiných skalách.

Posléze zbylo nám při prohlídce hradiště ještě temeno skály *B*, jež jest ze všech nejprostrannější. Směrem ke skále *C* jest na skále *B* převislý balvan. Temeno skály *B* jest nejvyšší směrem ke skalám *E* a *F*, ale přístupno jest pouze od skály *A*.

V rozsedlinách skal zkameněložámeckých bují keře malinové, kapradí a borůvčí. Buky, smrky a jeřáby rozrývají po svazích i vrcholech svými kořeny stěny a svahy skalní.

Též prostřední val byl do nedávna buky zarostlý.

Roku 1893 dosáhla mýtina až k valům hradiště.

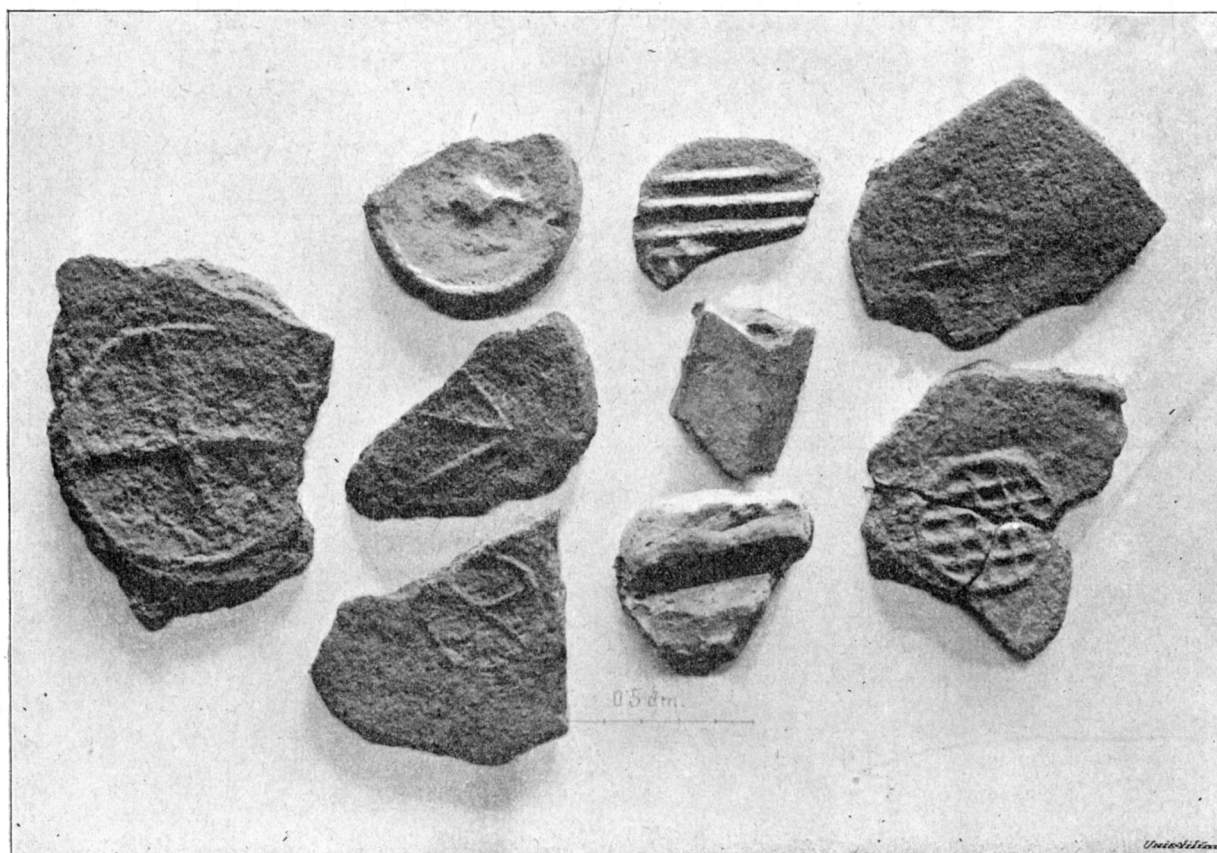
Obr. 4.

Okraje nádob ze Zkamenělého zámku.

Nejvíce bylo při výzkumných pracích tu konaných nalezeno předmětů hliněných, a sice zvláště v prostoru mezi skalami *A*, *B*, *C*, *D*, též u skály *D* a na této skále. Hojný byl výtěžek i z prostoru mezi skalou *B*, *E* a *C*. Na vrcholu skály *B* nebylo mnoho nalezeno; za to však na vrcholu skály *K*, nejméně přístupném, byly objeveny základy jakéhosi srubu hradištního nebo chalupy. Pod borůvkám a mechem jsme odstranili malou vrstvu shnilého koření a pak vrstvu hlíny, pod ní objevila se hlína promíšená uhlíky a níže hlína červenavá, patrně vlhkem rozmělněná mazanina, již byla vypěchována podlaha tohoto srubu. Místy byla mazanina nevypálená, a zde onde vyskytl se kousek mazaniny do ruda vypálené. Konečně se objevila malá vrstva jalové země, jež nepochybně byla sem s kameny zdola nanášena, aby hrbolaté temeno skály bylo urovňováno pro stavbu. Vrchol této skály byl za dávných dob zajisté mnohem dostupnějším. Od těch dob sřítla se spousta kamení a balvanů se skal a tak sice přístup byl znesnadněn, ale aspoň před hrabivostí lidí, kteří zde onde po lesech hledali poklady, byla tato část úplně uchráněna.

Celá nádoba nebyla na hradišti nalezena ani jediná, pouze spousta úlomků z nádob tvarem, velikostí, výzdobou i spracováním rozmanitých, jež svědčí o značné dovednosti svých vyrábětelů. V okolí jsou dosud četná ložiska jilu, z nichž se ho dosud mnoho ročně vyvozí, zejména do nedaleké Svratky, kdež hrnčířství je dosud silně zastoupeno. Hrnčířské a kamnářské zboží svratecké jest od dávná proslulé.

Některé nádoby, z nichž jsme na hradišti našli úlomky, byly z hlíny bělavé, některé z šedavé, málo vypracované hlíny, v níž se naskytaly úlomky slídy. Některé střepiny jsou do ruda vypálené, jiné od ohně oždělé, na některých zlomcích bylo lze po vnitřní straně pozorovati připálenou usazeninu. Tuhových střepin bylo málo. Nalezeny byly též některé části malých, tenkých,

Obr. 5. Zlomky kadlubů a známková dna ze Zkamenělého zámku.

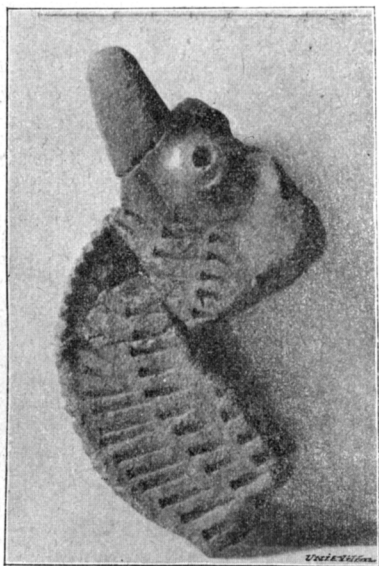
jemuž pracovaných nádobek dosti ozdobných, také však zlomky nádob velikých, hrubých, bez ozdob, některé až 2 cm. silné.

Střepiny jsou ozdobeny po vnější straně rozmanitě, jedny jsou posety tečkami nebo hrubšími body rozmanité hustoty a hrubosti, jiné zase souběžnými vodorovnými čarami, jiné tenkou vlnovkou, na jiných zase silným dřívkem byla vyrýsována široká vlnovka, nebo zase všelijak střídány a kombinovány vlnice s vodorovnými čarami. Na několika střepinách jsou narýsována kolečka, na jiných jádrovitě ozdoby. Jen několik střepů bylo nalezeno *uvnitř* porýsovaných vlnicí.

I okraje bývají porýsovány vlnicí. Většina okrajů jest pěkně pracována. Při zbytecích nádob velikých jsou okraje málo prohnuté. Na jednom zlomku takového okraje jest vyryt přímými čarami obrazec podobný šipce. Tloušťka okrajů jest 1 cm., 1½ cm. až 2 cm. Některá nádoby měly při hořejším okraji průměr 68 cm.

Na mnohých dnech nádob se naskytují různé značky, nejčastěji kruh, na čtyři části rozdělený dvěma kolmicemi, středem procházejícími. Jiný kruh jest rozdělen třemi průměry v šest stejných výsečí, jiný osmi čarami, z nichž čtyři jsou rovnoběžné a ostatní čtyři taktéž rovnoběžné, avšak přes první čtyři rovnoběžky kolmo položené. Některé značky den jsou ostře provedeny, jiné zase nejsou dosti zřetelné.

Z jedné nádoby byl nalezen úlomek a dno s otvorem přímo nad dnem se nacházejícím. Při jiném úlomku byla připojena k poboční stěně hliněná trubička, hrdlu láhve podobná. Byly též nalezeny úlomky, jež jsou patrně z poklic.

Obr. 6. Býček ze Zkamenělého zámku.

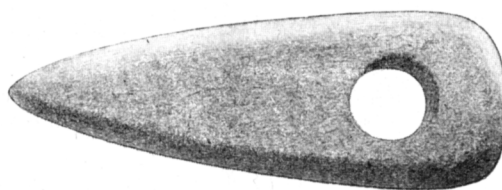
Některá ucha nádob jsou po hořejší (vnější) straně ozdobena řadem širokých důlků šikmých.²⁾ Zvláště zajímavou

²⁾ Na svahu skály *F* byl vykopán střep, k němuž místo ucha byl přidělán kousek hlíny, od něhož dokola nádoby byly vypichány jednou řadou důlků, podobné jako na střepině na 8. obraze, připojeném k rozpravě dra. J. L. Piče „Mužský a jeho okolí“.

jest hliněná hlavička zvířecí, 5 cm. vysoká, s jedním rážkem (či uchem?), s očima vypoulenými, uprostřed prohloubenými, se širokým čelem.³⁾ Druhý rážek a přední část huby jsou ulomeny. Hlava se zužuje do zadu a přechází v úzkou šíji, jež jest po vrchu na okraji poněkud širším ozdobena dvěma řadami zářezů, mezi nimiž zbývá úzká neporýsovaná plocha. Krk jest 4 až 4½ cm. široký a porýsován třemi řadami souběžných zářezů, jež počínají blízko pod očima.

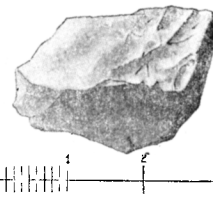
Nedaleko skály *A* bylo nalezeno 7 zlomků kladubů ze žlutavé hlíny, na nichž jsou podélné rýhy. Na jednom kousku je rýha 6 mm. široká, 6 mm. hluboká a 4½ cm. dlouhá, na jiném kousku jsou dvě rýhy.

Nejméně bylo nalezeno předmětů kamenných. V prostoru mezi skalou *E* a *B* našli jsme pěkný mlat. Jest 13 cm. dlouhý, od ostří k otvoru 9¾ cm., na nejširším

Obr. 7. Mlat ze Zkamenělého zámku.

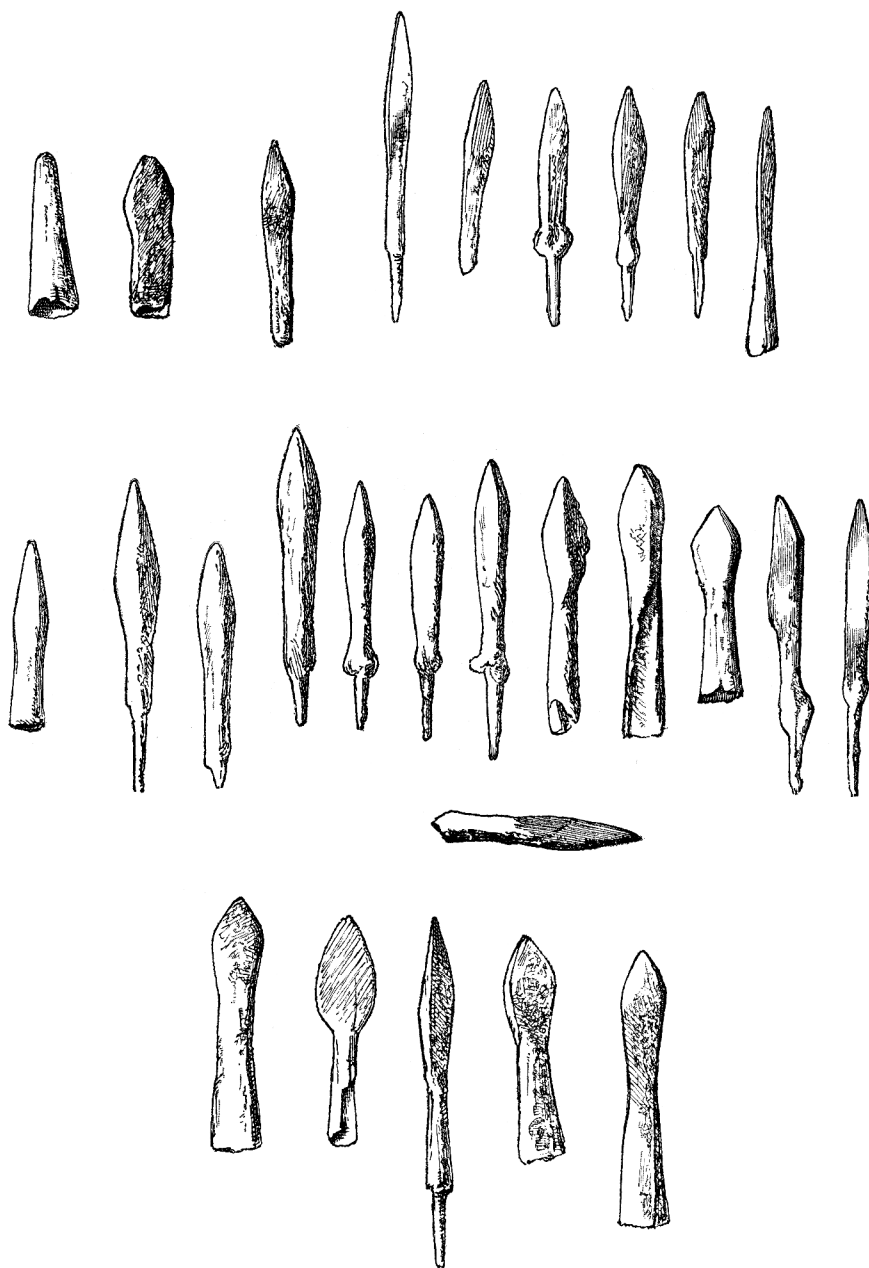
místě 4½ cm. široký, 3 cm. tlustý, s otvorem pro násadku 3½ cm. v průměru. Kromě úlomku jiného mlatu a dvou přostřených hrotků kamenných nebylo nic nalezeno. K okresní národopisné výstavě hliněné r. 1893 byl nám půjčen žernov a dritdlo, jež na hradišti tomto od p. Bob. Zástěry, hostinského z Mor. Křižánek, bylo nalezeno. Žernov měl průměr 36 cm. (v otvoru jen 7.2 cm.) a byl silný 6 cm.; pouze asi 2 pětiny byly zachovány.

Obr. 8. Pazourkový hrot ze Zkamenělého zámku.

Ze železných věcí bylo nalezeno nejvíce šipek různé velikosti, celkem však dvojího tvaru. Jedny šípky mají násadu k nabodnutí do dřeva; hrot bývá uprostřed své délky zúžen, příčný průřez šípky jest kosočtvercový, při násadce kruhový. Drahý druh šipek má dutinu, do níž se vrážela tyčka, na níž měl býti železný hrot upevněn. Tyto šípky jsou hrubší než prvější, jež jsou užší, tenčí a delší. I s násadkou měří šípky 7½ cm., 8 cm., 8½ cm., 9 cm., 9¼ cm., 10 cm., 10½ cm a 11 cm., násadky (hroty k zaražení do rukojeti) měří 1½ cm. až 3¼ cm. Šípky druhého druhu jsou 7 cm., 7½ cm., 8 až 9 cm. dlouhé. Též byly nalezeny dva úzké hroty, v ostrou špičku vyběhající, s dutinou, do níž se nasadilo dřevě, a jsou 6 cm. dlouhé; hrot končí v plochou listovitou špičku, jež jest u kořene ½ cm. široká a v nejširší části 1½ cm široká, 4 cm. dlouhá. Z jiných železných předmětů jmenuji několik nožů, podkov a částí ostruh, malý kroužek (1½ cm. v průměru) a j.

³⁾ Zvířecí tato hlava hliněná byla nejspíš připojena k nádobě tak, jak hlavy býčů se spatřují na některých nádobách v dvorním muzeu vídeňském a i. uložených.

Obr. 9. Šípky ze Zkamenělého zámku u Hlinska.

Naleziště kostí bylo hlavně u skály A. Tam také objevily se vypálené kusy mazaniny, jež byly do kruhu sestaveny a asi kamenem, jenž se skály spadl, rozdrceny. V prostoru jimi obklíčeném byla popelovitá země s tečkovanými střepy. Snad tu bylo ohniště. Nedaleko odtud až k samé skále A nacházely se kosti, a též při kopání na jiných místech hradiště přišlo se po různu na některé kosti, z nichž některé byly opáleny. Veškerý tento materiál ochotně prohlédl a určil Dr. Jan Woldřich, jenž uznal, že tyto kosti pocházejí vesměs z doby alluviální. Z většího dílu byly lidskou rukou roztlučeny. Jmenovitě na jedné kosti zvířete *Bos brachyceros* Rüt. zjistil vřez pazourkem. Na hradišti

Zkamenělém zámku byl chován *Bos brachyceros* Rütim. nejvíce, také četně *Sus scrofa palustris* Rütim., málo jest v nalezeném materiálu zastoupen *Bos taurus* L., *Equus caballus minor* Woldř. a *Ovis aries* a j. Dle mínění Dra. Woldřicha sáhl nejspíš do přechodního období z neolitických časů do doby kovové, i blíží se zvířena zkameněložámecká nejvíce zvířené z Hrádku u Čáslavě. Dr. Woldřich pokládá, že bezpochyby za časů neolitických byla na Zkamenělém zámku osada, sestávající z chýží, avšak že i pak v pozdější době ještě bylo toto místo osídleno.

Ku posouzení účelu tohoto hradiště není zatím bezvýznamno, že se rozkládá při samém pomezí českomoravském i že ovládá přechod údolím řeky Svratavy z Moravy do Čech a tak doplňuje řadu hradišť pomezí českomoravského, z nichž jmenuji hradiště v polích Hrátkových za Litomyšlí, Hradiště u Svojanova, „Hradištata“ nad Hlinskem, Hradiště u Libice a j.

Lid dosud si vypravuje, že tu v nynějších lesích lidé bydleli a že v polohách směrem ke Karlštejnu bývala pole a rybník místo lesů. Ze skal zkameněložámeckých vycházela prý před dávnými lety slavná svadba, která k samotě „u Čechala“ došla a tam se ztratila. Z hradiště vedla prý chodba k Svratavě.⁴⁾ V lidu kolují též mnohé pověsti o pokladech na Zkamenělém zámku ukrytých i o nálezech na Louckém kopci nad Svratouchem, na křižovatce „u obrázku“ při cestě směrem k Pusté Rybné a j. Starší pamětníci vypravují, že v tamních rozsáhlých lesích mezi Zkamenělým zámkem a Damaškem na jednom místě před lety vidávali pahrbky jako na hřbitově a že skutečně v těch místech, jimž lid říká „na židovském hřbitově“, byla země sypká a duněla. Při les-

ních pracích byla místa ta zarovnána, když byl nový les vysazován. Otázka, kde bývalo pohřebiště lidu, jenž za dávná na Zkamenělém zámku obýval, zůstává dosud nerozhodnuta.

Z místních názvů poloh vůkolních jsou kromě významného názvu skalních skupin „Perničky“ nad Křižankami a „Perničky“ u Damašku zajímavé názvy lesních poloh

⁴⁾ Vlevo od silnice, jež jde z náměstí svrateckého k Cikánce, rozkládá se část města Svratky pod náměstím při potoce, zvaná Hračany nebo Račany. Je-li název tento zkomolen z „Hradčany“, svědčil by o vztahu mezi hradištěm a osadou, z níž Svratka nyní se vyvinula.

u Perníček „u hromových jedlí“, „kazatelna“. Při cestě do vsi Karlštejna jest vymletý chotár „Suchanova rejha“, na niž prý nic neroste, protože tamtudy čert na koze jel. Na Tisůvce ukazují Čertův kámen, u Telecího jest poloha Čertova skála. Východně od Zkamenělého zámku jest Spálený kopec.

I když hradiště na Zkamenělém zámku zpustlo, a pod kopcem nad Svratcovou vznikla Svratka a v úvalech horských nové vesnice, přece leckdy ještě oživlo pusté hradiště. Zvláště v 30leté válce lid vůkolní hledal v jeho ska-

lách a u Perníček útočiště před Švédy. V neschůdných lesích těchto scházivali se v XVII. a XVIII. století Čeští bratři k svým pobožnostem, nacházejíce tu před slidičí bezpečný úkryt.⁵⁾

⁵⁾ O Zkamenělém zámku viz K. Adámka: K dějinám Hlinska a okolí 6, Chrudimsko 5, téhož Příspěvky k dějinám někdejšího kraje chrudimského v „Poslu z východních Čech“ 1877 č. 16., Památky archaeologické a místopisné I. 174, IX. 250, VIII. 325 a 463, Hlasy 1869 č. 15, str. 122, Schaller: Topografie XI. 176, Sommer: Königreich Böhmen V. 253, Orthův a Sládkův Slovník.

Artikulové, jimiž se sousedé a všickni obývatelé nynější i budoucí ve vesnici Bitozevsí¹⁾ nyní a na časy věčné řídití a spravovati mají.²⁾

Sděluje Theodor Antl.

1. Předně do božího domu k službě boží aby jeden každý hospodář s manželkou a dítkami svejmi a s čeládkou na slovo boží chodil do kostela, a též doma v bázni boží aby živi jsouce vždycky pána Boha před očima jměli, a když pan farář slovo boží káže, nižádný bez hodné příčiny z kostela jíti nemá. Jest-li že by pak soused kderejkoli doma souce do kostela nešel a to se na něj vyzvídělo, má k záduší X gr. míš. složití, načež mají kostelníci pozor míti. Pakliby to kostelníci svývolně přehlídli, tehda též sami tu pokutu složití povinovati budou.

2. Kostelníci mají vždycky o svátcích vánočních z duochodu zádušního počet činiti a nikderakž z těch duochodův, poněvadž jich prve málo jest, nic neutráceti a peněz nižádnému nerozpůjčovati, leč rukojmě míti budou. A při každém počtu aby jeden každý z peněz, kteréž při sobě má, náležitě ourok aneb jistinu položil; však když jistinu složí, nebude z té co položí ourokem povinen, a to pod pokuty propadením jednoho každého jedné libry vosku.

3. Lání a jiné všelijaké oplzlé řeči ty aby se v krčmě aniž jinde nedopouštěly, a kdožby se koli toho co dopustil, ten má hned neměškajíce skutečně trestán býti, a to tím způsobem, aby celé kázání před kostelem v řetěze stál, anebo dvě libry vosku do kostela pokuty propadl, podle téhož zavinení rychtáře a končelům uznání.

4. Platy, ouroky a jiné všelijaké povinnosti, čímž pánu svému dědičnému zasedí, ty aby časné spravíce, sobě, když se jim od vrchnosti rozkáže, pod skutečným trestáním vypravovali a nezasedávali.

5. Rychtář s končeli svými má na to pozor míti a nejméně k souseduom svým vokolo ve čtvrt létě do příbytkův jejich jíti a na to pohleděti, kderak svou živnost vede a dobře-li hospodáří, aby se stavení neopouštělo nébrž zlípšovalo. Byl-li pak kderý nehospodářem a co spustiti dáti chtěl, jemu aby předložili, aby to opatřil a opravoval. Jest-li by pak na to jich předložení dbáti nechtěl, pánu to ve

známost uvéstí mají. Bude se pán věděti k takovému jednomu každému jak zachovati a strestati.

6. Kde sou od starodávna na kderém statku koně se chovali, též sousedé na to zření míti mají, aby se, ač pokudž by jich nebylo na tomto statku, zas koně zjednali a drželi pod propadením pokuty X gr. česk.

7. Též mají na to rychtář s končeli svými zření míti a to pilně ohledajíce opatrovati, kderak se komínové a pekárny, totiž saze vyměťají, aby se tu skrze nešetnost ohněm škoda nestala, a pokudž co za potřebné uznají, to aby opravití rozkázali. Nestalo-li by se to po prvním rozkázání, ten aby pokuty pánu 1 gr. českých propadl a k tomu vězením trestán byl. Tolikéž pán jak sousedom i podruhóm, všem Bitozevským obývatelóm, poroučí a zapovídá všelijakých konopí sušení buď v pecích, světnicích aneb kde se vohně drží a toho míti nechce, poněvadž se skrze to nemalé škody a vohnové stávají. Kdožby se koli toho dopustil, ten jeden každý jak od konopí tolikéž od lenu sušení beze všech odporů V gr. česk. propadnutí má. Jest-li že by pak kdo o takovém sušení věděl a o tom rychtáři neb končelóm neoznámil, a to potom na jevo vyšlo, týmž způsobem pokuty V gr. česk. propadnutí má.

8. Žádný soused nemá bez vůle a vědomí panského statku svého aniž ničehéhož (!) od něho odprodávati též i nezastavovati pod propadením pokuty V gr. česk.

9. Všickni sousedé a poddaní Bitozeveští mají na to pozor míti, aby, jakž náležitě, peníze dědičné aneb gruntovní na jisté termíny kladli a tudy statky své čistili pod propadením pokuty V gr. česk.

10. Rychtář a končelé nemají nižádných peněz gruntovních z rychty aniž zavdavných vydávati aniž peněz dědičných neprodávati bez vůle a vědomí panského pod propadením rychtáře a končelů V gr. česk.

11. Žádných peněz sirotčích rychtář a končelé též bez vědomí panského rozpůjčovati nemají pod pokutou V gr. česk.

12. Při každém soudu aneb kladení peněz mají poručníci z peněz rozpůjčených sirotčích pánu počet činiti, kde nač jsou obráceny, aby se vědělo, jaký užitek z nich sirotkům jde.

13. Rychtář a končelé mají na to pozor míti, aby nižádného souseda mezi sebou netrpěli, o kderýmžby zvěděli,

¹⁾ Bitozeves, vesnice blíž Postoloprť, nyní poněmčená.

²⁾ Pravidla ty vydal roku 1580 pro své poddané Bernard Hruška z Března a napsal je Adam Steklík z Prahy. Opis nynější jest pořízen z originálu, uloženého v archivu panství Postoloprť.